

Юрій Войтенко,
Олена Вдовиченко

«УКРАЇНА В ОЦІНЦІ МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГІВ ЗА ПРЕЗИДЕНТСТВА В. ЯНУКОВИЧА»

Здійснена спроба аналізу рейтингових позицій України за час президентства Віктора Януковича, зокрема в оцінці міжнародних дослідницьких організацій.

Ключові слова: рейтинг, позиції України, індекс, міжнародні рейтинги, В. Янукович.

Предпринята попытка анализа рейтинговых позиций Украины, за время президентства Виктора Януковича, в частности оценках международных исследовательских организаций.

Ключевые слова: рейтинг, позиции Украины, индекс, международные рейтинги, В. Янукович.

The author made an attempt to analyze the rating of Ukraine's position during the presidency of Viktor Yanukovich, in particular in the evaluation of international research organizations.

Keywords: ranking position of Ukraine, index, international rankings, Viktor Yanukovich.

Постановка проблеми. Персоналії визначають політику країни, світу, регіону. Зі зміною політичних постатей, радикально змінюється внутрішня та зовнішня політика країни. Оскільки більшість політиків реалізують свою діяльність через призму власних амбіцій та вподобань, зміни торкаються різних сфер: економічних, соціальних, політичних та ін. В. Янукович у цьому контексті не виключення. Після виборів Президента України 2010 року, напрямок розвитку України різко змінився: у бік корупції та адміністративного тиску, у бік підкупного судочинства та нівелювання засадам верховенства права, у сторону зміцнення позицій «сім'ї» та авторитаризму. Відповідно, повністю змінився образ країни в очах міжнародних рейтингів. Саме тому є актуальними висновки щорічних міжнародних дослідницьких організацій щодо статусу України в різних рейтингових показниках серед інших країн світу. Аналіз останніх дозволяє показати політичну та соціально-економічну ситуацію в Україні, якою її бачить світ в умовах президентського правління В. Януковича.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед учених, які досліджують проблематику місця України в міжнародних рейтингах, слід назвати Б. Данилишина [2], О. Грішнову [1], Е. Лібанову [3], О. Мірошніченко [4], А. Ревенка [5], В. Шишкіна [6] та інші.

Метою написання статті є визначення рейтингових характеристик статусу України за останні два роки в міжнародних дослідницьких організаціях.

Виклад основного матеріалу. Стратегія розвитку України не може бути сформована без повного врахування факторів глобалізації та глобальної конкуренції, які впливають і впливатимуть у майбутньому на життя націй. При цьому пріоритет неодмінно має бути наданий внутрішнім процесам, внутрішньому розвитку політичної системи, внутрішній адаптації економіки, формуванню політичної культури, розвитку правової системи, для того щоб Україна могла вписатися в історичну динаміку умов демократичного розвитку. Критеріями оцінки ефективності розвитку країни слугують різноманітні рейтинги, які визначають статус країни та відображають його на міжнародній мапі світу, більше того, формують образ країни в очах інших держав.

Як відомо, для визначення міжнародного статусу держави використовуються різні інструментальні складники, зокрема економічні, політичні і соціальні характеристики. Тому в структурі статті будуть урахуватися дослідження таких статистичних показників, як індекс економічної свободи, індекс свободи преси та індекс свободи загалом.

Індекс економічної свободи у країнах світу визначається дослідницьким центром –

«Фонд спадщини» (The Heritage Foundation) і діловою газетою «The Wall Street Journal». Поняття економічної свободи в дослідженні визначається, як «відсутність урядового втручання, створення перепон для виробництва, розподілу й споживання товарів і послуг, за винятком необхідних для громадян захисту й підтримки свободи як такої [8]». На значення індексу впливають 10 показників: свобода підприємництва, торгівлі, грошово-кредитної й бюджетно-податкової політики, інвестування, фінансової сфери, ринку праці, втручання влади в суспільні справи, рівень захисту майнових прав, свобода від корупції.

Щоб оцінити рівень свободи економік, експерти Фонду виставляють державам оцінки за 100-бальною шкалою в розрізі 10 основних компонентів. При цьому показник 100 відповідає максимальній свободі, а 0 свідчить про повну її відсутність. Залежно від отриманої величини Індексу економічної свободи (ІЕС), усі країни діляться на такі умовні групи:

- з вільною економікою – при величині ІЕС від 80,0 до 100,0;
- з переважно вільною економікою – при величині ІЕС від 70,0 до 79,9;
- з помірно вільною економікою – при величині ІЕС від 60,0 до 69,9;
- з переважно невольною економікою – при величині ІЕС від 50,0 до 59,9;
- із невольною економікою – при величині ІЕС від 0 до 49,9.

Так, відповідно до вказаних груп, Україна в цій градації відноситься до країн «з невольною економікою» (46,1). Економічна свобода в Україні зазнає суворих репресій. Реформи останніх двох років не дають успішних результатів, тому не можуть вплинути на економічний розвиток у країні. Це видно з результатів дослідження. Україна в цьому році знаходиться на 161 місці із 177 можливих. Якщо порівнювати, у 2009 році Україна перебувала в рейтингуванні на 152 місці, а вже за рік її рейтинг оцінювався через 162 позицію [8].

Індекс свободи. Дослідженням цього показника займається відома міжнародна, неурядова організація «Freedom House». Організація виступає проти головних загроз демократії і розширює можливості громадян здійснювати свої основні права, виступає за збільшення політичних та громадянських свобод. Організація аналізує рівень свобод у всьому світі і щорічно підсумовує результати у своєму звіті – «Freedom in the World». Досліджуючи рівень свободи в країнах світу, організація враховує такі показники: виборчий процес, громадянське суспільство, свобода ЗМІ, державне та місцеве управління, незалежність судової системи, верховенство права, корупція.

За результатами досліджень 2010 року, Україну виключили з категорії вільних країн, тому на сьогоднішній день Україна знаходиться в групі частково вільних країн [11]. Відповідальність за погіршення рейтингів України в дослідженні індексу свободи організація «Freedom House» покладає на дії президента України – В.Януковича. Які, перш за все, пов'язані із централізацією влади, політичними репресіями, придушенням свободи слова в Україні, залякуванням неурядових організацій, спотворенням та фальшуванням виборів, невольним судочинством, нехтуванням засад верховенства права, поширенням корупції [9]. Відповідно, тенденція щодо показника свободи в Україні показово знижується.

Індекс свободи преси у країнах світу визначається міжнародною організацією «Репортери без кордонів» (Reporters Without Borders). Мета організації полягає у створенні сприятливих умов для покращення рівня свободи інформації у ЗМІ, вона виступає за незалежність та неупередженість журналістської діяльності.

Позиція країни в рейтингу «Індекс свободи преси» залежить від низки показників: свободи журналістів та ЗМІ, заходів влади щодо створення комфортних умов для роботи преси, фактів цензури щодо ЗМІ і рівня самоцензури у виданнях, ступеня фінансової залежності ЗМІ від урядових та неурядових організацій, законодавства у сфері ЗМІ тощо. Окремим показником нині вважається можливість вільного доступу громадян до інтернету.

Відповідно до показників 2009 року, Україна перебувала в рейтингу країн на 89 місці, за рік правління В.Януковича рейтинги впали на 42 показники і рівень свободи преси оцінювався у 2010 році 131 місцем [10]. У 2011/2012 році, оцінюючи рейтинг країн по свободі слова, Україну «підняли» до 116 місця. Однак, як відзначають укладачі рейтингу, у країні зберігаються негативні тенденції, що почалися після приходу Віктора Януковича на

президентський пост: повернення цензури, безкарні напади на журналістів тощо[7]. Тому, насправді, ситуація зі свободою слова в Україні не покращилася, просто вона погіршилась у низці інших країн.

Індекс демократії. Рейтинг за даним критерієм складається дослідницькою організацією «The Economist Intelligence Unit» (аналітичним підрозділом британського журналу «Economist»). Загальний індекс демократії ґрунтується на п'яти чинниках: виборчий процес і плюралізм; громадянські права та свободи; функціонування уряду; участь у політичному житті громадян, їхня політична культура. До цих чинників відносяться такі показники: соціальна нерівність, політична культура та політичні відносини, економічний розвиток країни, загальний показник вільного користування інтернетом, демографія (середній вік), соціальна забезпеченість, рівень корупції.

Індекс демократії дозволяє розмістити країни в одному із чотирьох типів режимів:

1. Повна демократія – 8-10 балів.
2. Дефектна демократія – 6-7,9 бали.
3. Гібридні режими – 4 -5,9.
4. Авторитарні режими – 4 бали і нижче.

Відповідно до викладеного розподілу, Україна у 2011 році очолила групу країн з «гібридним режимом». Індекс демократії опустився для України в рейтингу з 67-го на 79-е місце. Попередньо, за результатами дослідження 2010 року, Україна вважалася країною із «проблемною демократією» [12] .

Відповідно до методології дослідження, гібридним вважається режим, у якому на виборах відбуваються значні порушення, що часто не дозволяють вважати їх вільними та справедливими. Уряд тисне на опозиційні партії. Корупція, як правило, значно поширена, верховенство права є недостатнім. Громадянське суспільство є слабо розвинутим, наявне переслідування журналістів, а судова влада є залежною [13].

Висновок. Таким чином, в очах міжнародної спільноти за даними авторитетних неурядових організацій Україна є країною з невільною економікою (161 місце з 177), а отже відбувається урядове втручання в економіку, непрозорість ведення бізнесу, великі і незрозумілі податки, корупція тощо; за показником індексу свободи Україна опустилася з позиції вільної до частково вільної по таким критеріям як виборчий процес, громадянське суспільство, свобода ЗМІ, державне та місцеве управління, незалежність судової системи, верховенство права, корупція; за показником свободи преси, для якої важливими показниками є свобода журналістів та ЗМІ, заходів влади щодо створення комфортних умов для роботи преси, фактів цензури щодо ЗМІ тощо, Україна знаходиться на 116 місці; за індексом демократії, для якого є важливим такі показники як соціальна нерівність, політична культура та політичні відносини, економічний розвиток країни, загальний показник вільного користування Інтернетом, демографія (середній вік), соціальна забезпеченість, рівень корупції, то Україна є «гібридним режимом» знаходячись на 79 місці.

Всі ці показники свідчать, що Україна значно втратила у процесі демократизації, ніж вона мала до 2010 року. Насамперед це показник діяльності правлячої команди яка задекларувала свій вектор зовнішньої політики на Захід, нічого позитивного в цьому напрямку не здійснивши. Відхід від демократії пропорційно означає відхід від Західного світу, для якого демократичні цінності є у способі життя, ставленні до оточуючих і до держави. Недотримання цього призводить до зворотної хвилі демократизації у бік авторитаризму, який наближує нас, у міжнародному аспекті, до нерівноправних гравців з учасниками Митного союзу, у внутрішньому аспекті, до некомфортного, а то і небезпечного співіснування українців в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грішнова О. А. Людський розвиток : навч. посіб. / О. А. Грішнова. — К. : КНЕУ, 2006. — 308 с.
2. Данилишин Б. Україна в міжнародних рейтингах сталого розвитку / Б. Данилишин, О. Веклич // Економіка України. — 2008. — № 7. — с. 13–23.

3. Лібанова Е. М. Людський розвиток регіонів України : методика оцінки і сучасний стан / Е. М. Лібанова, Н. С. Власенко, О. С. Власюк та ін. — К., 2002. — 110 с.
4. Мірошніченко О. Ю. Індекс людського розвитку : методологічні аспекти та оцінка тенденцій його змін у країнах СНД / О. Ю. Мірошніченко // Вісн. КНУ ім. Т. Шевченка. — Сер. «Економіка». — К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. — Вип. 77-78. — с. 77–79.
5. Ревенко А. Україна у світових координатах людського розвитку / А. Ревенко // Дзеркало тижня. — 2001. — № 28 (352) (28 лип.). — 1, 10 с.
6. Шишкін В. С. Людський розвиток: оцінка та основні напрями підвищення його рівня : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / В. С. Шишкін. — К., 2004. — 20 с.
7. Коментарі членів організації «Репортер без кордонів» щодо ситуації зі свободою слова в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://en.rsf.org/press-freedom-index-2011-2012,1043.html>.
8. Рейтинг економічної свободи країн світу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.heritage.org>
9. Свобода в Україні 2013 рік. Дослідження міжнародної організації «Freedom house» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/ukraine>
10. У рейтингу «Свобода преси» Україна у 2010 році зайняла 131 місце [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://en.rsf.org/spip.php?page=classement&id_rubrique=1034.
11. Україна знаходиться в групі частково вільних країн [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://gtmarket.ru/news/2013/01/16/5285>.
12. Україна очолила список гібридних режимів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.eiu.com/Default.aspx>.
13. Янукович перетворив «проблемну демократію» в Україні на «гібридний режим» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/37648>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Войтенко Юрій Миколайович – кандидат історичних наук, доцент кафедри політології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Вдовиченко Олена Віталіївна – Студентка 4 курсу історичного факультету, спеціальність «Політологія» ДВНЗ Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди.

Надійшла до друку 15.02.2013 р.